

25 KASIM'DA NE OLMUŞTU?

25 Kasım, 1960'ta Dominik Cumhuriyeti'nde, Trujillo diktatörlüğüne karşı mücadele eden Clandestina Hareketi'nin öncülerinden olan Patria, Minerva ve Maria Mirabel kardeşlerin diktatörlüğün askerleri tarafından, tecavüz edildikten sonra vahşi bir şekilde katledildikleri, utanç gününün ve insanlık ayıbının yıl dönümüdür.

Mirabel kız kardeşlerden birinin kod adının Kelebek olmasından da esinlenerek; o günden sonra bu üç kız kardeş, gerek Dominik'te gerek dünya da "Kelebekler" adıyla efsaneleştirilerek anılmaya başlanır. Önce 1981'de Dominik'te toplanan Latin Amerika Kadın Kurultayı'nda; 25 Kasım, "Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü" olarak kabul edilir. Daha sonra 1985 yılında, BM tarafından 25 Kasım, "Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi için Uluslararası Mücadele Günü" ilan edilir.

25 Kasım tarihinin diğer takvimsel kadın eylemlerinden farkı dünya üzerinde yaşayan tüm kadınların ve kız çocuklarının giderek artan ve çeşitli biçimlerde maruz kaldıkları cinsiyete dayalı şiddete odaklanılmış olmasıdır.

Kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine, ayrımcılığa, ataerkil toplumsal şiddete, aile içi şiddete, savaşa, ırkçılığa ve milliyetçiliğe, karşı; kadın dayanışmasını örüyor, seslerini yükseltiyorlar, adeta kelebekçesine kanat çırparak uçmayı sürdürüyorlar...

Avukat Duygu Özgür Yıldırım* ile kadına yönelik şiddetin görünüşleri ve boyutları üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik. Duygu Özgür Yıldırım 3 senedir avukatlık yapıyor. Yaklaşık bir buçuk senedir de kadın ve çocuk haklarıyla ilgili davaları takip eden Yıldırım aynı zamanda Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisi. Bir dönüşüm ve baskı aygıtı olarak devlet eliyle uygulanan şiddeti ve resmi ideolojinin kadın söylemini hukukî süreçlerde karşılaşılan örnekler üzerinden irdelemeye çalıştık...

• Gündelik yaşamda şiddet genelde "fiziksel" şiddet olarak bilinir. Şiddeti ve türlerini nasıl tarif etmek gerekir?

Şiddet ne yazık ki hepimizin hayatının bir döneminde maruz kaldığı, yıkıcı etkisi uzun süreli bir eylemdir. Kadınlar olarak, gerek özel alanda gerekse kamusal alanda şiddetin birçok türüyle karşılaşırız. Evde koca, baba, ağabey, sevgiliden gördüğümüz fiziksel şiddetle, metroya bindiğimizde, diz üstü eteğimiz nedeniyle göz şiddetiyle, yolda yürürken sözlü şiddetle, iş yerlerimizden geç saatte çıktığımızda cinsel şiddetle, iş yerlerimizde sırf kadın olduğumuz için yaşadığımız psikolojik şiddetle. Bu durum, bizi ürkütükçe normalleşiyor, normalleştikçe daha çok ürkütüyor aslında. Erkek şehirlerde, kadın yaşamın zorluğunu yaşıyoruz.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da; şiddet "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmıştır.

Kadına karşı şiddet ise; "Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlâline yol açan ve şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmış. Bu yasadaki tanıma paralel olarak İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde de; kadına yönelik şiddet bir insan hakkı ihlâli ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak ele alınmış ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem, tehdit, zorlama, keyfi olarak özgürlükten, ekonomik gereksinimlerden yoksun bırakma, kadına karşı şiddet sayılmış.

Görüldüğü üzere yaygın olanın aksine, şiddet sadece fiziksel şiddet olarak kabul edilmemiş, kadın hakkını

ihlâl eden, cinsiyete dayalı her türlü cinsel ayırım, kadına zarar veren her türlü psikolojik ve ekonomik eylem, şiddet türleri arasında yerini almıştır. Yani hakaret, tehdit, zorla çalıştırma, çalışmak isteyen kadını çalıştırmama, evli olsun olmasın kadını rızası dışında cinsel ilişkiye zorlama vs. durumların hepsi aslında şiddetin bir şeklidir.

Her ne kadar Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni imzaya açtığı 11.05.2011 tarihinde imzalamış ve kısa bir süre sonra (24.11.2011 tarihinde) onaylamış olsa da, bu durum Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında kadına şiddet sıralamasında üst sıralarda yer aldığı gerçeğini değiştirmiyor.

• Eğitim ve gelir düzeyi ile kadına yönelik şiddet arasında nasıl bir ilişki var?

Bilinenin aksine, şiddete uğrayan kadın profili sadece eğitim ve gelir düzeyi düşük kadınlardan da oluşmuyor. İyi eğitilmiş ve kentli kadınlar da hatırı sayılır ölçüde şiddete uğruyor öldürülüyor. Eğitim düzeyinin ileri olması, şiddeti

azaltan nedenlerden biri olsa da, şiddeti bütünüyle engelleyen bir unsur olamıyor. Buna ilişkin yapılan araştırmalarda çıkan çarpıcı veriler de bize bu durumu açıkça gösteriyor. Örneğin; Türkiye'de 2007 yılında Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat tarafından yapılan "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet" başlıklı geniş ölçekli araştırmaya göre her üç kadından biri fiziksel şiddet görüyor. Türkiye genelinde şiddet gören her iki kadından biri (doğuda her üç kadından yaklaşık ikisi) eşinden gördüğü şiddetle tek başına mücadele etmek durumunda kalıyor ve yaşadığı şiddeti de çoğu zaman saklama yoluna gidiyor. Kocalarından boşanmış veya ayrılmış kadınlarda fiziksel şiddet deneyiminin % 78 gibi çok yüksek oranlara ulaştığı bildiriliyor. Eğitim düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların oranı azalsa da, okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyenlerin oranı %43 iken, yüksek öğrenim görmüş kadınlar arasında bu oran % 12 oluyor. Eşi okuryazar olmayan kadınların yarısı en az

bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını söylerken, eşin eğitimi yüksek okul ve üniversite düzeyine çıktığında bu oran % 18'e düşüyor. Aradaki fark ne kadar anlamlı olsa da, yüksek öğrenim görmüş altı erkekten birinin eşine fiziksel şiddet uyguluyor olması dikkat çekici.

Yine araştırma, gelir düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların oranının düştüğünü söylemekte. Buna karşın hane geliri 2500 YTL'nin üzerinde olan her dört ailenin birinde bile fiziksel şiddet yaşanıyor. İllerde oturan kadınların fiziksel şiddete maruz kalma oranları ilçelerde oturanlara göre yaklaşık % 42 daha fazla. Dayanın en az yaşandığı yerleşim birimleri ilçeler, en çok yaşandığı yerler ise iller. Kadınların % 14'ünün en az bir kez "istemediği

zamanlarda cinsel ilişkiye zorlandığı"nı belirtiyor. Cinsel şiddete uğradığını söyleyenlerin % 67'sinin aynı zamanda fiziksel şiddete de maruz kaldığı ifade ediliyor.

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürlüğü tarafından hazırlanan

ve 2009 yılında yayınlanan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu"na göre ise lise ve üzeri eğitimi olan her 10 kadından yaklaşık üçünün yaşamının herhangi bir döneminde yakın ilişki içinde olduğu erkek tarafından fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış olduğu tespit edilmiş. Eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet, lise ve üzeri eğitimi olan kadınlara göre iki kat daha fazla da olsa eğitim düzeyi daha fazla olan kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet oranının %25 olması, oldukça yüksek bir değere işaret ediyor. Yakın dönem dikkate alındığında ise kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet yüzdelerinin eğitim düzeyindeki artış ile azaldığı net olarak söylenememekte. Hiç eğitimi olmayan kadınlar için bu oran %13 iken, lise ve üzeri eğitimi olan kadınlar için oranın %8 olduğu bildirilmekte. Kadınların yakın ilişkide oldukları erkekler tarafından maruz kaldıkları cinsel şiddet düzeyi fiziksel şiddetten daha az

olmasına rağmen, rakamsal olarak benzer. Kadınlarının yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları duygusal istismar ise eğitim düzeyine göre azalış gösterse de azımsanacak miktarda değil. Lise ve üzeri eğitim grubundaki kadınların yüzde 37'si hiç eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 50'si yaşamlarının herhangi bir döneminde duygusal istismara maruz kalmış.

Aslında araştırmaların bize gösterdiği, kentli, eğitilmiş ve gelir düzeyi nispeten daha iyi olan kadınların da şiddet gördüğü gerçeği ve rakamsal ifadelerle bakıldığında bu durum hiç de azımsanacak boyutta olmadığı.

Her ne kadar, Türkiye'de son yıllarda kadın hakları savunucularının, feminist grupların, kadın örgütlerinin ve STK'ların baskısıyla, kadına yönelik yasalarda iyileştirmeye, düzenlenmeye gidilmişse de kadın şiddetinin önüne geçildiği söylenemez. Zaten mevzuata bakıldığında, genel olarak şiddet vuku bulduktan sonra neler yapılabileceğine ilişkin düzenlemeler görmekteyiz.

• Kadınlarla ilgili yapılan son yasal düzenlemeler kadınların hayatını nasıl etkiliyor?

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun yerine 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanununun kabul edilmesi, Kanun başlığına ise "Kadına Karşı Şiddet" in de alınması önemli bir gelişme. Ancak şu da bir gerçek ki, yine başlığa baktığımızda temel amaç ailenin korunması. Bu nedenle, kadına şiddet, ailenin korunmasından sonra geliyor. Yasanın ismi bu nedenle sadece "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi" olmuyor.

Tabi, artık partner şiddetine karşı koruma kararı da alınabilmesi önemli bir gelişme. Kadının evli olması, şiddeti uygulayanın hane içinde yaşaması artık koruma kararı alınması için aranmıyor. Öncesinde boşanmış eşe karşı koruma kararı alınamıyor ya da bu bahane ediliyordu. Ayşe Paşalı, bu durumun en acı örneğidir. Bilindiği gibi Ayşe Paşalı, mahkemeden kendisini tehdit eden eski eşine karşı koruma

talebinde bulunmuş ancak, 4320 sayılı kanunun boşanmış eşe uygulanamayacağı gerekçesiyle talebi reddedildikten sonra, sağlanamayan koruma nedeniyle eski eşi tarafından öldürülmüş bir kadın. Şimdi ise bu acı deneyimlerden sonra, özellikle mahkeme uygulamalarına bakıldığında karakola, savcılığa ya da mahkemeye başvurulduğunda, aile mahkemelerince darp raporu dahi istenmeksizin koruma kararı çıkartıldığı görülüyor.

Yeni TCK'da ise eski Ceza Kanununa göre daha olumlu düzenlemeler yapıldığını görmek mümkün. Yeni TCK'da yapılan düzenleme ile cinsel suçlar aileyi ve

genel ahlakı ilgilendiren bir konu olmaktan çıkarılmış ve cinselliği kişisel bir özgürlük değeri olarak gören ve toplumu ve aileyi değil; doğrudan kişinin kendisini merkezde tutan ve özgürlüğünü ön plana çıkaran bir anlayışa geçiş yapılmıştır. Yine cinsel suçlarda, mağdurun bakire veya evli olup olmaması dikkate alınmamaktadır. Cinsiyetçi söylemlerin birçoğu kaldırılmıştır. Ancak bu gelişmeler basına yansıyan durumlardan da anlaşabileceği üzere hakkaniyetli kararlar verildiği anlamına gelmemektedir. Rıza varlığının araştırılması, ruh sağlığının bozulduğuna ilişkin rapor istemi, haksız tahrik indirimleri kadın aleyhine uygulanmakta, failler daha az

cezalar almaktadır.

Ücretli çalışan kadınlar olarak, İş Kanunlarına baktığımızda ise süt ve doğum iznine ilişkin yeni düzenlemeler yapıldığı ortadadır. Özellikle süt izninin günde 1,5 saat olması, çalışılan her kurumun kreşi olduğu ve iş yerlerimizin hepsinin "yanı başımızda" olduğu (!) da düşünüldüğünde, yasanın bize sanki eve dön çağrısı yaptığını düşündürmektedir. Aynı şekilde şu şartlarda ütopye kaçacak olsa bile, erkeklere de doğum izninin verilmesi gereklidir. Sadece kadına tanınmış doğum izni, yasa koyucunun çocuğa bakmakla yükümlü olan bireyin sadece kadın olduğunu düşündüğünü akla getirmektedir.

"Ücretli çalışan kadınlar olarak, İş Kanunlarına baktığımızda ise süt ve doğum iznine ilişkin yeni düzenlemeler yapıldığı ortadadır. Özellikle süt izninin günde 1,5 saat olması, çalışılan her kurumun kreşi olduğu ve iş yerlerimizin hepsinin "yanı başımızda" olduğu (!) da düşünüldüğünde, yasanın bize sanki eve dön çağrısı yaptığını düşündürmektedir. Aynı şekilde şu şartlarda ütopye kaçacak olsa bile, erkeklere de doğum izninin verilmesi gereklidir. Sadece kadına tanınmış doğum izni, yasa koyucunun çocuğa bakmakla yükümlü olan bireyin sadece kadın olduğunu düşündüğünü akla getirmektedir."

• **Şiddetle mücadele etme konusunda gelişmeler nelerdir? Çok az sayıdaki bu olumlu gelişmelerde kadın mücadelesinin etkisi var diyebilir miyiz?**

Özellikle 1980 sonrasında Türkiye’de daha da büyüyen kadın hareketinin etkisiyle, kadın örgütlerinin, hak savunucularının baskısıyla, hükümetler yeni politikalar yapmak durumunda bırakılıyor aslında. Yeni yasalar, yeni projeler düşünülüyor. Kamu spotları hazırlanıyor, platformlar kuruluyor, kadınlar seslerini daha fazla duyurma imkânı sağlayacak alanlar buluyor, evlerinden, sokaklara çıkıyorlar. Artık Şiddeti Önleme Merkezleri, kadın sığınma evleri açılıyor. Yargı süreçlerinde Baroların Kadın Hakları Merkezlerinin aktif olması da önemli bir gelişme. Ankara Barosu’nun diğer barolara da tanıttığı, şiddet gören kadının maddi durumu bulunmaması halinde hukuki sürecini yürütecek gönüllü avukat atama projesi buna bir örnek. (<http://www.gelincikprojesi.com/>)

Bu merkezler kadının kendini yalnız hissetmemesini sağlasa da, yeni projelerle eksiklerin giderilmesi, sığınma evlerinin koşullarının iyileştirilmesi, kadınlara şiddetle mücadele yöntemleri üzerinde verilecek eğitimlerin artırılması, yerel yönetimlerle bu konuda iş birliği yapılması, kadınlara haklarının anlatılması, ulaşabilecekleri yerlerin adreslerinin, telefonlarının ellerinin altında bulunması, kolluk güçlerinin bu konuda duyarlılığının artırılması, en önemlisi ise kadının yaşadığı şiddet sonrası kendisinin değil bu şiddeti kendisine uygulayanın cezalandırılması gerektiğine dair inancının artırılması şiddeti önlemede bir adım daha ilerlememizi sağlayabilir.

• **Devlet eliyle yapılan açıklamalar kadınların hayatlarını olumsuz etkiliyor mu?**

Tabi yasa koyucularda ve yasa uygulayıcılarının çoğunda bulunan erkek egemen bakış açısını değiştirmenin de yolları aranmalı. Teoride yapılmış bir sürü iyi projenin, pratikte yürümediğini görmek mümkün. En basitinden “çalışmak istediği için” eşini dövdüğünü söyleyen bir kocaya, hâkim “eşi isterse çalışır istemezse çalışmaz, hoş yeni yasa da o da kalmadı ya” demesinin önüne geçmenin de bir yolu bulunmalı.

• **Son dönemde kadınların yaşam tarzına, giyim tarzına yapılan müdahaleleri nasıl okuyorsunuz? Yine son dönemde gündeme gelen “gözüaltında çıplak arama” gibi uygulamalarda yasal bir dayanak var mı?**

Uygulamada yaşadığımız tüm bu sorunlar bize aslında hükümetin kadın politikasını nasıl yürüttüğü üzerine ipuçları veriyor. Özellikle Hopa’daki olayları protesto ederken polis müdahalesi sonucu kalçası kırılan Dilşat Aktaş’ın, ülkenin başbakanı tarafından “O kadın, kız mıdır kadın mıdır?” diye nitelendirilmesi, Gezi Olayları sürecinde Taksim’de gözüaltına alınan 7 kadına, hukuki temeli olmamasına karşın, (yasada ancak ve ancak kanunlara göre izin verilmeyecek bir şeyi taşıdığına

ilişkin makul şüphe bulunması ve aramanın amacına başka türlü ulaşılamaması halinde ve yine ancak yasal koşullar sağlanarak, tamamen istisnai hallerde giysilerinin çıkartılması mümkünken), üst araması yapıp tutanağa bağlandıktan ve avukatlar mahalden ayrıldıktan sonra, gözüaltındaki kadınların nezarethane katında ayrı bir bölüme götürülerek, giysilerinin tamamen çıkartılarak

arama yapılması, “her kürtaç bir Uludere’dir” söylemi, dekolteci sunucuların işlerinden çıkartılması, dekolteci dizilerin dekolteciyi “uygun” konuma getirmediğinde yayından kalkması, yurtlarda, öğrenci evlerinde fuhuş yapıldığının iddiası, evlere baskınlar yapılması, kadını korumaya yönelik tedbirler alan devlet “babanın” kendi eliyle kadını hedef göstererek, kadına nefreti arttırdığının bir kanıtı gibi aslında. Hal böyle olunca da kadını erkek şiddetinden korurken, devlet şiddetinden nasıl koruruz sorusu geliyor akıllara.

Bu nedenle, kadınların bedenleri üzerinde oynanan oyunlara kanmaması, kendi özgürlükleri için atıldığı söylenen adımlar üzerinde değil kendi adımları üzerinde sağlam durması, örgütlü ve bilinçli hareket etmesiyle ne koca ne sevgili ne de devlet tokadı yüze değmeden engellenir belki de.

